

Εκταση **2.597** τ. χλμ. Κάτοικοι **89.230** (2011: **80.360**)

Ο νομός Κιλκίς εκτείνεται στα βόρεια της πεδιάδας της Θεσσαλονίκης, ανάμεσα στα όρη Κερκίνη, Δύσωρο, Βερτίσκο, Βόρα, Πάικο. Συνορεύει προς βορά με τη Βουλγαρία, ανατολικά με το νομό Σερρών, νότια με το νομό Θεσσαλονίκης και δυτικά με το νομό Πέλλας. Το έδαφός του είναι πεδινό κατά 64%, ορεινό 20% και ημιορεινό 16%. Τις πεδιάδες του διαρρέουν ο Αξιός και ο Γαλλικός ποταμός.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της απογραφής του 2001, ο πληθυσμός του ανέρχεται σε 89.227 κατοίκους, έναντι 81.710 το 1991. Η πληθυσμιακή αύξηση που καταγράφηκε το 2001 αντιστοιχεί σε ποσοστό 9,2%. Ωστόσο έχει υψηλό ποσοστό φυσικής μείωσης του πληθυσμού. Η σχέση γεννήσεων ανά 1.000 κατοίκους βρισκόταν στο -2,2 το 1997 και στο -3,4 το 1998. Χαμηλότερη του γενικού μέσου όρου ήταν και η αναλογία μαθητών Δημοτικού ανά 1.000 κατοίκους (54 έναντι 61 του γενικού μέσου όρου).

Ο νομός Κιλκίς παράγει το 0,8 του ακαθάριστου εθνικού προϊόντος και το 25% της παραγωγής του προέρχεται από τη γεωργία. Είναι η τέταρτη σε παραγωγή σταριού περιοχή με το 7,2% της συνολικής παραγωγής το 2000.

Σε κάθε 100 κατοίκους αντιστοιχούσαν 17 αυτοκίνητα, τη στιγμή που σε πανελλαδική κλίμακα ο λόγος είναι 28/100. Η αναλογία εξακολουθούσε να παραμένει χαμηλή, αφού το 2000 οι πωλήσεις αυτοκινήτων αυξήθηκαν μόνο κατά 8%, ενώ η μέση αύξηση στη χώρα ήταν 10%.

Το δηλωθέν εισόδημα ανά κάτοικο έφτανε το 1999 τα 2.789,97 ευρώ και οι καταθέσεις τα 2993,40 ευρώ. Οι κάτοικοί του το 1999 πλήρωναν κατά μέσο όρο 143,80 ευρώ φόρο εισοδήματος.

Ο νομός είχε υψηλότερη του μέσου όρου αναλογία τροχαίων ατυχημάτων ανά 1.000 κατοίκους (2,4 έναντι 2,3). Μάλιστα το 2000 παρατηρήθηκε αύξηση 10% των τροχαίων ατυχημάτων, που είναι η πέμπτη μεγαλύτερη αύξηση στη χώρα.

Πρωτεύουσα του νομού είναι η πόλη του **Κιλκίς** (12.150, ο δήμος Κιλκίς το 2011: 51.990 κάτοικοι) που αποτελεί γεωργικό και συγκοινωνιακό κέντρο. Τον καιρό της τουρκοκρατίας ονομαζόταν Κουκούτσι ή Αβρέτ Χισάρ. Ήταν κεφαλοχώρι, όπου κατοικούσαν κάπου 380 οικογένειες Χριστιανών και Μουσουλμάνων.

Κοντά στο Κιλκίς το 1913 διεξήχθησαν σφοδρές μάχες μεταξύ των ελληνικών και των βουλγαρικών στρατευμάτων. Η πόλη αναπτύχθηκε μετά την απελευθέρωσή της και ιδιαίτερα μετά την εγκατάσταση προσφύγων.

Στο Αρχαιολογικό Μουσείο της πόλης εκτίθενται ευρήματα από όλο τον νομό. Σημαντικά είναι τα μπρούτζινα κοσμήματα που βρέθηκαν στο νεκροταφείο της Πρώιμης Εποχής του Σιδήρου στην Τσαουσίτσα. Υπάρχουν επίσης κεραμικά από την προϊστορική εποχή, μαρμάρινες επιτύμβιες στήλες, ανάγλυφα, επιγραφές, πορτρέτα των ρωμαϊκών χρόνων. Στο Πολεμικό Μουσείο βρίσκονται ενθυμήματα από τη μάχη του Κιλκίς (19 - 22 Ιουνίου 1913).

Στα αξιοθέατα συγκαταλέγεται το διώροφο σπήλαιο στο λόφο του Αγίου Γεωργίου με τον εντυπωσιακό διάκοσμο από σταλακτίτες και σταλαγμίτες. Έχει έκταση μεγαλύτερη από 1.000 τ.μ. και ανακαλύφθηκε τυχαία από έναν ξυλοκόπο.

Τηλέφωνα: Αστυνομία 234.10.22.444, Τροχαία 234.10.22.446, Δήμος 234.10.70.213, ΟΤΕ 234.10.36.110, Ταξί 234.10.22.789, Νοσοκομείο 234.10.20.400.

Η ιστορία του νομού

Πορεία στον χρόνο:

Ίχνη κατοίκησης στην περιοχή υπάρχουν από την πρώιμη εποχή του Σιδήρου. Η κοιλάδα του Αξιού, η Αμφαξιτιδα των αρχαίων, έγινε νωρίς στόχος των βασιλέων της Μακεδονίας. Η περιοχή της Κρηστωνίας, στα ανατολικά, αποκτήθηκε από τον Αλέξανδρο Α' και οι παλαιοί κάτοικοι της έφυγαν στην Χαλκιδική. Η Παιονία στα βορειοδυτικά ήταν η χώρα των Παιόνων που ποτέ δεν υποτάχθηκαν πραγματικά, αν και ο Φίλιππος Β' τους νίκησε στις δυο μάχες που έδωσε εναντίον τους. Οι βασιλιάδες των Παιόνων άλλοτε δέχονταν την επικυριαρχία των Μακεδόνων και άλλοτε όχι. Προσάρτησή τους ποτέ δεν έγινε.

Η ίδια η πόλη του Κιλκίς αναφέρεται τον ΙΖ' αιώνα ως τοποθεσία εμποροπανήγυρης που ανταγωνιζόταν την αντίστοιχη του Γυναικόκαστρου. Η τότε κωμόπολη είχε πληθυσμό κυρίως μουσουλμάνων. Τον επόμενο αιώνα, ο χριστιανικός πληθυσμός της αυξήθηκε ιδιαίτερα αλλά η περιοχή δοκιμάστηκε από τη βίαιη στρατολόγηση στην οποία προχώρησαν οι Τούρκοι κατά τη διάρκεια των ρωσοτουρκικών πολέμων του 1768 – 1774. Στα 1828 – 1829, οι επιδρομές των Αλβανών ληστών γονάτισαν την πόλη.

Στα επόμενα χρόνια, οι χριστιανοί πλειοψηφούσαν. Ήταν κυρίως σλαβόφωνοι, οπαδοί της βουλγαρικής εξαρχίας. Συνολικά, κατοικούσαν εκεί 380 οικογένειες μουσουλμάνων και χριστιανών. Ονομαζόταν Κιλκίς και Κουκούσι. Στη διάρκεια του Μακεδονικού Αγώνα, παρέμεινε προπύργιο των Βουλγάρων καθώς τα ελληνικά ανταρτικά σώματα δεν μπόρεσαν να επικρατήσουν εκεί.

Τον Οκτώβριο του 1912, με την κήρυξη του Α' Βαλκανικού πολέμου, το Κιλκίς κυριεύτηκε από τον βουλγαρικό στρατό (τμήματα της 7^{ης} βουλγαρικής μεραρχίας του στρατηγού Θεοδωρόφ). Αμέσως, ξεκίνησε γιγαντιαία προσπάθεια να οχυρωθεί η πόλη και να αποτελέσει ορμητήριο προς την Θεσσαλονίκη αλλά και ανάχωμα της όποιας προς τα εκεί επίθεσης. Τείχη κάλυψαν ολόκληρη την νότια πλευρά της πεδιάδας με δυο δυνατά στηρίγματα σε λόφους δεξιά και αριστερά. Αλληπάλληλες γραμμές συρματοπλέγματα κάλυπταν τον χώρο σε βάθος πέντε ως έξι χλμ. Βαρύ πυροβολικό συνδεδεμένο με τηλεφωνικό δίκτυο υποστήριζε τις οχυρώσεις, ενώ μπροστά από το κυρίως τείχος είχε δημιουργηθεί «προχωρημένη γραμμή άμυνας».

Η μάχη του Κιλκίς:

Τα βουλγαρικά σχέδια, τον Ιούνιο του 1913, προέβλεπαν αιφνιδιαστική δράση της φρουράς που διατηρούσαν μέσα στη Θεσσαλονίκη, με ταυτόχρονη κίνηση της κύριας δύναμής τους από το Κιλκίς. Το πρόγραμμα δράσης ήθελε την Θεσσαλονίκη να πέφτει στα χέρια τους, εννέα ώρες μετά την εκδήλωση της βουλγαρικής επίθεσης, στις 17 Ιουνίου. Η πρωτοβουλία του στρατηγού Κάλαρη να περικυκλώσει τα βουλγαρικά καταλύματα από το βράδυ της 16^{ης} Ιουνίου (βλ. [Πατριδογνωσία] «

Ιστορία Θεσσαλονίκης

»: Η νύχτα της 17

ης

Ιουνίου) αχρήστευσε το μέρος αυτό του σχεδίου. Οι βουλγαρικές επιθέσεις που σήμαναν την έναρξη του Β' Βαλκανικού πολέμου, αποκρούστηκαν από τους Έλληνες και τους Σέρβους, όπου αυτές εκδηλώθηκαν. Η επόμενη μέρα (18 Ιουνίου) πέρασε με την ανάπτυξη των ελληνικών δυνάμεων κατά τις διαταγές που όριζαν να εκδηλωθεί κύρια επίθεση κατά του οχυρωμένου Κιλκίς, ταυτόχρονα με επιθέσεις στις περιοχές Λαχανά – Νιγρίτα ανατολικά και Καρασούλι – Καλίνοβο δυτικά.

Η ελληνική επίθεση εκδηλώθηκε στις 19 Ιουνίου. Με την ξιφολόγη και με μεγάλες απώλειες, οι Έλληνες πήραν την «προχωρημένη γραμμή άμυνας» και ανάγκασαν τους Βούλγαρους να κλειστούν στα οχυρά της πόλης. Οι ελληνικές επιθέσεις που εκδηλώθηκαν στις 20 Ιουνίου δεν απέφεραν οφέλη και σταμάτησαν μέχρις ότου φθάσει από τη Θεσσαλονίκη βαρύ πυροβολικό καθώς το βουλγαρικό πυροβολικό θέριζε τους Έλληνες. Τελικά, το πυροβολικό από τη Θεσσαλονίκη, δεν χρειάστηκε.

Μέσα στη νύχτα, οι Βούλγαροι ξεκίνησαν κανονιοβολισμούς που απαντήθηκαν από το πυροβολικό της 2^{ης} ελληνικής μεραρχίας. Κι ενώ διεξαγόταν ανταλλαγή βολών, οι ελληνικές δυνάμεις προχώρησαν. Η αυγή της 21^{ης} Ιουνίου βρήκε τους Έλληνες να επιτίθενται στα οχυρά και να απωθούν τους Βούλγαρους από εκεί. Το μεσημέρι, ο ελληνικός στρατός είχε φθάσει στις παρυφές της πόλης. Οι Βούλγαροι έβαλαν φωτιά και υποχώρησαν στις Σέρρες. Το Κιλκίς κυριεύτηκε από τον ελληνικό στρατό που καταδίωξε τους Βούλγαρους. Πιάστηκαν 2.000 αιχμάλωτοι και καταλήφθηκαν σαράντα κανόνια. Οι παράλληλες νίκες στα μέτωπα Λαχανά και Καλίνοβου ήταν καθοριστικές. Λίγες μέρες αργότερα, οι Βούλγαροι υποχρεώνονταν να υπερασπιστούν τα εδάφη που κατείχαν πριν από τον Οκτώβριο του 1912.

Τα επόμενα χρόνια:

Στα 1918, στην περιοχή του Κιλκίς δόθηκαν σκληρές μάχες ανάμεσα στις δυνάμεις των κεντρικών αυτοκρατοριών (Γερμανίας, Αυστρίας) και της Αντάντ (Αγγλίας, Γαλλίας, Ρωσίας). Η σύμπραξη του ελληνικού στρατού υπήρξε καθοριστική για την εκεί τελική νίκη.

Με την ανταλλαγή των πληθυσμών, μετά το 1923, όσοι Βούλγαροι και Τούρκοι απέμεναν, έφυγαν. Στην πόλη εγκαταστάθηκαν Έλληνες πρόσφυγες από τη Στρώμνιτσα, τη Γευγελή, τη Δοϊράνη, τη Στενήμαχο, την Ανατολική Θράκη, τον Πόντο και τον Καύκασο. Στα 1923, σε όλο τον νομό Κιλκίς υπήρχαν 2.263 πρόσφυγες. Στα 1928, είχαν φθάσει τους 3.428.

Στα 1934, η πόλη του Κιλκίς έγινε πρωτεύουσα νομού. Στα 1940, ο πληθυσμός της πόλης ήταν 8.358 κάτοικοι.

(Έθνος της Κυριακής, 2001 – 2002) (τελευταία επεξεργασία, 1.4.2011)